

valaki állását vesztí, érzékeltetni tudja a társadalmi igazságtalanságot, amely bizony nem csak akkor jelentkezik, amikor egy királygyilkosság kapcsán utat tör magának a népharag.

Földes Jolán munkája nem mutat mindvégig egyenletes kidolgozást. Amíg a párizsi részben gondosan igyekezik a milió szűk kereteiben is érzékeltetni a francia főváros légkörét és markánsan elénk állítani a regény szereplő személyeit, addig a délamerikai anyag feldolgozása híján van csaknem minden magasabb írói törekvésnek, lapos, színtelen, semmitmondó, valósággal fölösleges. A Pestre való visszatérés kísérletét lényegesen jobban mondja el, mint ahogy általában a hazavágyás hangulatát is jól adja vissza és azt a végső kicsengését a regénynek, hogy az emigráns még saját hazájában sem lel otthonra többé, ha egyszer haza is mehet ebben a szomorú világban. Ujvári László

IKONGO NEM HAL, MEG.* Most, mikor e kétkötetes regény végére értem, megkísérlem mégegyszer gondolatban végigvonultatni: magam előtt a regényben szereplő alakokat, a cselekményt és elemezni próbálom a műben felvetett kérdést. Hiányérzésem van; tűnődöm és rájövök, hogy hiányérzésemnek oka elsősorban a sokat ígérő kiadói reklám és a regény belső tartalma között mutatkozó aránytalanságból fakad: „Afrika forró lehellete fehér földrészeket. Két világ torlódik egymásba, két emberfaj vonzza és taszítja egymást. Egy fiatal afrikai, csupa primitív lelkiség és őserő, Párizsba sodródik. Az ezerfény városában indul Ndzsangézi és Annabell sorsterhes története... *Kaczér Illés* lenyűgöző írásművésze nem mindennapi élmények felé viszi az olvasót. A fajkérdés végsőkig való kihangsúlyozása ez a regény, a fajelmélet megrázó cáfolata. Kiáltás, mely átszól a mából a holnapba.” Eddig és így a kiadói kommuniké. És az első pillanatban az ember valóban úgy érzi, hogy valami nagyszabású munkát tart a kezében, ám olvasás közben egyre családottabban kénytelen megállapítani, hogy az író a szokatlanul érdekes- és felettebb korszerű témát nem a regényben felvetett kérdés súlyához méltó formában dolgozza fel, hanem bizonyos frivol és felelőtlen modorban és nagy átlagban olyan hangot üt meg, amely helytel-közzel lektúrszerűvé teszi ezt az egyébként komoly irodalmi szándékkal megírt regényt.

Kaczér Illés a fajkérdést veti fel a könyvben és Ndzsangézi meg Annabell történetén keresztül igyekezik ad absurdum vezetni a problémát. Ndzsangézi a Kongó partjáról kerül Párizsba. Az ősi hagyományok és a fekete mágia babonás hite és varázsa tartja fogva a fiatal négerfiú lelkét a nyüzsgő, csörömpölő, lüktető nagyvárosban, melynek gigászi méretei megszedítik. Ndzsangézi naiv lélekkel és félő tisztelettel fogadja a nagyváros nyújtotta benyomásokat. Ódöng Párizs uccáin és sorstársai unszolására felcsap cipőtisztitónak. A véletlen útjába hozza Annabellt, a hisztérikus milliomos lányt, aki férjhezmenés előtt Párizsban tombolja ki magát. Ndzsangézi a feketék megmagyarázhatatlan vágyakozásával beleszeret Annabellbe. Ám a szeszélyes Annabell eltűnik a szerelmes négerfiú szeme elől és Ndzsangézi hiába kutat utána, nem találja sehol. Fel-támad benne a feketék ösztönös alacsonyabbrendűségi érzése a fehérekkel szemben és valóságos beteggé teszi komplexusa. Különbéféle kalandokon lesik keresztül, egy titkos néger politikai szervezet tagjaival ismerkedik meg, a hatóságok szemében gyanússá válik és lecsukják... Mindezt

* Kaczér Illés regénye. A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Művészeti és Irodalmi Társaság kiadása, Pozsony 1936, 2 kötet 226 + 221 o.

szaggatott rövidséggel, gyors ütemben, mintegy állandó lázban mondja el a szerző. Csupa mozgás, dinamika a regény, sehol egy nyugvópont, az író jóformán meg sem szólal, mindent a primitív négerfiú lelkén keresztül érzékeltet és láttat meg az olvasóval. Néhol túllépi a regény kereteit és filmszerűen pergeti az eseményeket, de nem dosszpassosi vágású filmszerűség ez, amit helyénvalónak és értékesnek találunk. Kaczérnál ez a filmszerűség megokolatlan és ezért célt téveszt.

A továbbiak során Ndzsangézit néhány napi fogvatartás után szabadlábra helyezik. Annabellt hajszolja és végső megzavarodottságában a Szajnába ugrik. Kimentik és betegen kórházba szállítják. Felépül, találkozik Annabelllel és egy éjszakát együtt töltenek. Másnap Annabell bucsú nélkül visszamegy vőlegényével Amerikába. Ndzsangézi utána megy. Innen kezdve a regény cselekménye javarészt a detektív-regények és cowboy-filmek elemeiből tevődik össze. Ez bántóan hat, különösképpen azért, mert közben egészen érdekes dolgokat mond el a szerző Ndzsangézi öntudatra ébredéséről és a néger társadalmi és kulturális helyzetéről. Ndzsangézit Annabell atyjának detektívjei figyelik meg és megkísérik különböző fondorlatok segítségével eltétni a láb alól. A gazdag amerikai apa ugyanis tudomást szerez leánya párizsi szerelmi ügyeiről és attól tart, hogy kitudódik Annabell viszonya Ndzsangézival, ami őt hazájában lehetetlenné tenné. Ndzsangézi meglincselése nem sikerül, párizsi festő barátja, Cogall jön utolsó percben segítségére — Deus ex machina! — és megmenti a tömeg őrjöngő dühétől. A rendőrök viszik el Ndzsangézit a szinről és egy sereg kokaincsempész, hamiskártyás, tolvaj és selyemfiú közé zárják. Frappiroz a válasza, melyet cellatársainak ad arra a kérdésre, hogy miért került közéjük. „Loptál?” — kérdezték tőle. — „Nem.” „Késeltél?” „Nem”. „Csempésztél?” „Nem.” „Betörő vagy?” „Nem.” „Strici?” „Nem.” „Méregkeverő?” „Nem.” „Hát mi?” „Néger vagyok.” „Az elég.” — volt a választ.

Kár, hogy Kaczér nem tudta levetkőzni munka közben az újságíró. A zsurnaliszta szenzáció-hajhászásával igyekezett a regényt lehetőleg az első sortól az utolsóig érdekesítővé és izgatóvá tenni. Szinte látszik rajta, attól tartott, hogy unalmassá válik és az olvasó érdektelen leteszi a könyvet.

Persze vannak pozitívumai is a könyvnek. Sikerült alakot rajzolt Kaczér Rebekában. Nagyon rokonszenves és elhithető. Ügyesen állítja be a feketék alacsonyabbrendűségi érzését a fehérekkel szemben. Ndzsangézi lélekrajzának ez a része valóban megkapó és találó.

Negativumként kell feljegyezni, hogy Kaczér nem kutatta és nem tártta fel a négerkérdés és általában a fajkérdés **primér** gazdasági és társadalmi okait, inkább csak felszínesen és futólag érintette őket és utalt rájuk. Sőt az egész problémát elsősorban a nemiségen keresztül próbálta megfogni. Hogy így mellékvágányra siklott, természetesnek tekinthető. Ez magyarázza meg azt is, hogy igazi célját nem érte el és sokhelyütt súlytalan, amit mond.

Sándor László

CINQUEZ. Ugyilátszik az oltalmazó jelképeket és a szűzi egyszerűséget kereső legfiatalabb magyar költők szívesen időznek a négerkérdésnél, a néger költészetnél. *Radnóti Miklós* és *Méliusz József* „néger” versei után íme egy újabb költemény, sőt hősköltemény, mely néger választ hősül. Cinquez, a néger rabszolga és társai száz év előtti rabságának, lázadásának és leveretésének történetét beszéli el ez a költemény, melyet *Herczka István* és *Aszódy János* közösen írtak. Ez a körülmény gondolkodóba ejt. Ha nem csalódunk, ez volna az első költemény, amit kettes-